

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΛΑΤΙΝΙΚΑ – ΕΠΙΠΕΔΟ Β

Ημερομηνία: Πέμπτη 3 Ιανουαρίου 2019
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

Σε αυτήν την πολιτεία, την οποία συγκρατούν οι νόμοι, οι καλοί άνδρες (πολίτες) τηρούν πρόθυμα τους νόμους. Γιατί ο νόμος είναι το θεμέλιο της ελευθερίας, η πηγή της δικαιοσύνης.

Μια ξάστερη νύχτα, ξαφνικά η σελήνη είχε χαθεί (είχε πάθει έκλειψη): εξαιτίας του ξαφνικού παράξενου και φοβερού θεάματος, τρόμος είχε καταλάβει τις ψυχές των στρατιωτών και ο στρατός είχε χάσει την αυτοπεποίθησή του (το ηθικό του). [...] Έτσι οι ελευθέριες τέχνες του Γάλλου άνοιξαν τον δρόμο για εκείνη τη λαμπρή νίκη του Παύλου. Επειδή εκείνος είχε νικήσει τον φόβο του ρωμαϊκού στρατού, ο στρατηγός μπόρεσε να νικήσει τους αντιπάλους.

Εκείνος απάντησε ότι ήταν ο Πλούτωνας. Τότε τρόμος συντάραξε τον Κάσσιο και τον σήκωσε από τον ύπνο. Ο Κάσσιος φώναξε τους δούλους και τους ρώτησε για τον άνθρωπο. Εκείνοι δεν είχαν δει κανένα.

Αυτός, όταν κάποτε έφευγε από το στρατόπεδο, διέταξε να απέχουν όλοι από τη μάχη. Αλλά, λίγο αργότερα, ο γιος του πέρασε έφιππος μπροστά από το στρατόπεδο των εχθρών και προκλήθηκε σε μάχη από τον αρχηγό των εχθρών με αυτά τα λόγια: «Ας μονομαχήσουμε/συγκρουστούμε, για να κριθεί από την έκβαση της μονομαχίας πόσο ο Λατίνος στρατιώτης ξεπερνά τον Ρωμαίο σε ανδρεία». [...] Αλλά ο ύπατος, όταν επέστρεψε στο στρατόπεδο, τιμώρησε με θάνατο τον νεαρό, με τις ενέργειες του οποίου (χάρη στον οποίο) οι εχθροί είχαν τραπεί σε φυγή.

B1α.

exercitus:	exercituum
liberales artes:	liberali arte
singularis proelii:	singularia proelia
opera:	operis ¹
morte:	mortium
filius:	fili
illustrem victoriam:	illustribus victoriis
aditum:	aditu

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

B1β. In ea civitate, quam leges continent, boni viri libenter leges servant.

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

In eis/iis/is civitatibus, quas lex continet, bonus vir libenter legem servat.

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **0,5** μονάδας, ενώ οι συνεκφορές *ea civitate* και *boni viri* βαθμολογούνται και αυτές με **0,5** μονάδας].

B1γ.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
boni	meliores	optimi
libenter	libentius	libentissime
illustrem	illustriorem	illustriissimam

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

B1δ.

	Genetivus (= Γενική)	Dativus (= Δοτική)	Ablativus (= Αφαιρετική)	Είδος
neminem	nullorum	nullis	nullis	αόριστη- ουσιαστική αντωνυμία
illi	illius	illi	illo	δεικτική αντωνυμία
se	sui	sibi	(a) se	προσωπική αντωνυμία

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

¹ Το ουσιαστικό opera, -ae υπάγεται στα ετερόσημα. Στον ενικό αριθμό opera, -ae σημαίνει κόπος, ενέργεια, έργο, ενώ στον πληθυντικό αριθμό operae, -aerum σημαίνει μισθωτοί, εργάτες.

B2α.

continent:	contenturas esse
defecerat:	defice
invaserat:	invasuri sitis
amiserat:	amittendo
potuit:	possint
esse:	fuisse
concussit:	concuteretis
abiret:	abeunto
praeterequitavit:	praeterequitatu
congre diamur:	congre diendarum
cernatur:	conspectum esset

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

B2β. congre diamur: Ο ρηματικός τύπος *congre diamur* προέρχεται από το ρήμα *congre dior*, το οποίο είναι αποθετικό. Επομένως θα σχηματίσει όλα τα απαρέμφατα κατά την παθητική φωνή, με εξαίρεση το απαρέμφατο του μέλλοντα το οποίο θα σχηματίσει κατά την ενεργητική φωνή.

Απαρέμφατο Ενεστώτα: **congre di**

Απαρέμφατο Μέλλοντα: **congressurum, -am, -um esse & congressuros, -as, -a esse**

Απαρέμφατο Παρακειμένου: **congressum, -am, -um esse & congressos, -as, -a esse**

Απαρέμφατο Συντ. Μέλλοντα: **congressum, -am, -um esse & congressos, -as, -a fore**

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ1α. a duce hostium his verbis proelio laccessitus est (filius):

↓

↓

↓

Dux hostium his verbis proelio **laccessivit** **filium**.

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **μία (1)** μονάδα].

Γ1β. Ille respondit se esse Orcum:

Ego respondi me esse poetam epicum.

[Οι αλλαγές είναι **πέντε (5)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **0,5** μονάδας].

Γ1γ. Quia ille metum exercitus Romani vicerat, imperator adversarios vincere potuit:

I) Πρόκειται για μία δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quia* και εκφέρεται με οριστική, αφού η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή, σε χρόνο υπερσυντέλικο (*vicerat*), επειδή αναφέρεται στο παρελθόν. Συντακτικά λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα της κύριας πρότασης, δηλαδή στο ρήμα *potuit*.

[Σε κάθε ζητούμενο αντιστοιχεί **0,5** μονάδας].

II) Για να θεωρείται η αιτιολογία αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας, θα πρέπει η δευτερεύουσα πρόταση να εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *cum* και να εκφέρεται με υποτακτική. Δεδομένου ότι η πρόταση αναφέρεται στο παρελθόν και υπάρχει εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου (*potuit*), επιλέγουμε την υποτακτική του υπερσυντέλικου.

Cum ille metum exercitus Romani **vicisset**, imperator adversarios vincere potuit.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **0,5** μονάδας].

III) Η δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση για να εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο *licet*, θα πρέπει να εκφέρεται με υποτακτική. Δεδομένου ότι η αρχική πρόταση αναφέρεται στο παρελθόν και κατ' επέκταση στο προτερόχρονο και υπάρχει εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου (*potuit*), επιλέγουμε την υποτακτική του υπερσυντέλικου. Για να δηλώνει η κύρια πρόταση αντίθετο νόημα (από το αρχικό), θα πρέπει να τεθεί η άρνηση *non*. Επομένως, η νέα πρόταση διαμορφώνεται ως εξής:

Licet ille metum exercitus Romani **vicisset**, imperator adversarios vincere **non** potuit.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **μία (1)** μονάδα].

Γ2α. ob repentinum monstrum:

Quia repentinum monstrum **apparuit**² **animis militum**. (Η αιτιολογική πρόταση εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία)

Quia repentinum monstrum **apparuisset**³ **animis**⁴ **militum**. (Η αιτιολογική πρόταση εκφράζει υποκειμενική αιτιολογία)

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **μία (1)** μονάδα. Τα ρήματα των αιτιολογικών προτάσεων βαθμολογούνται με **μία (1)** μονάδα το καθένα, ενώ το ουσιαστικό **animis** στη δοτική βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα και στις δύο προτάσεις].

Γ2β. Is edixit ut omnes pugna abstinerent:

I) **Edic**⁵ ut omnes pugna **abstineant**⁶.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **μία (1)** μονάδα].

II) **Noli edicere** ut omnes pugna **abstineant**⁷.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **μία (1)** μονάδα].

² Εάν κάποιος μαθητής επιλέξει την οριστική του υπερσυντελικού (**apparuerat**) είναι επίσης αποδεκτή.

³ Επιλέγουμε υποτακτική υπερσυντελικού, επειδή όλο το περιεχόμενο του κειμένου και συγκεκριμένα των δύο προτάσεων (*ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat et exercitus fiduciam amiserat*) έχει παρελθοντική διάσταση και επειδή υπάρχει εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου (*amiserat*).

⁴ Το ρήμα *appareo* συντάσσεται με δοτική.

⁵ Από τη στιγμή που ζητείται η πρόταση κρίσεως να μετατραπεί σε πρόταση επιθυμίας και συγκεκριμένα για το δεύτερο ενικό πρόσωπο, γίνεται αντιληπτό ότι θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε την προστακτική ενεστώτα. Ωστόσο, επειδή η δευτερεύουσα βουλητική θα εξαρτάται από τη νέα πρόταση επιθυμίας, δεν μπορεί να εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού, δεδομένου ότι με την νέα πρόταση έχουμε εξάρτηση από ρήμα αρκτικού χρόνου (*edic*). Επομένως, θα πρέπει να αλλάξει ο χρόνος του ρήματος της δευτερεύουσας πρότασης και από υποτακτική παρατατικού να μετατραπεί σε υποτακτική ενεστώτα (στις βουλητικές προτάσεις ισχύει η ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων).

⁶ Εάν κάποιος μαθητής αντικαταστήσει τη βουλητική πρόταση με τελικό απαρέμφατο είναι εξίσου αποδεκτό (**Edic omnes pugna abstinere**).

⁷ Μπορεί κάποιος μαθητής να αντικαταστήσει τη βουλητική πρόταση με τελικό απαρέμφατο, οπότε και πάλι η απάντηση είναι σωστή (**Noli edicere omnes abstinere**).

Γ2γ. Sed consul, cum in castra revertisset, adulescentem morte multavit:

Sed **vix** consul in castra **revertebatur** ή **reverterat** (reversus erat⁸), cum **repente** adulescentem morte multavit⁹.

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και σε καθεμία αντιστοιχεί **μία (1)** μονάδα].

Γ2δ.

- i. Casii/-i (Cassius) interfuerat in exercitu Marci Antoni esse ή ut esset (sum).**
- ii. Mea (α΄ πρόσωπο) interest esse (sum) in exercitu Marci Antoni.**
- iii. Cassius vendit (= πωλεί) suos servos tanti (tantus, tanta, tantum), quanti (quantus, quanta, quantum) eos emit.**
- iv. Caesar vendit (= πωλεί) aurum tribus (tres, tria) milibus (milia, milium) sestertium (sestertius).**
- v. Milites oppugnaverunt/-ere, incredibile dictu (dico), iniussu consulis castra hostium.**
- vi. Statim hostes fugiendo (fugio, γερούνδιο) salutem petiverunt.**
- vii. Pisaurum Gallorum (Galli) operā ή Gallos (Galli) per conservatum est.**
- viii. Scriptor narrabat adulescentem (adulescens) esse fortiorem (fortior, στον συγκριτικό βαθμό) quam hostem ή hoste (hostis).**

[Ο κάθε τύπος βαθμολογείται με **0,5** μονάδας, εκτός από τα παραδείγματα **v** και **vi** που βαθμολογούνται με **μία (1)** μονάδα].

⁸ Προτιμάμε τη χρήση του μονολεκτικού υπερσυντέλικου, αφού το ρήμα revertor στο παρόν κείμενο λειτουργεί ως ημιαποθετικό.

⁹ Επειδή στην εκφώνηση της άσκησης ζητείται ο cum να δηλώνει το υστερόχρονο, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τον αντίστροφο cum, ο οποίος προϋποθέτει η δευτερεύουσα πρόταση να εκφέρεται με οριστική παρακειμένου και να συνοδεύεται από το τροπικό επίρρημα repente ή subito. Επίσης, με τη χρήση του αντίστροφου cum η κύρια πρόταση πρέπει να εκφέρεται με οριστική παρατατικού ή υπερσυντέλικου και να ακολουθείται από το χρονικό επίρρημα vix ή aegre. Ο cum ονομάζεται αντίστροφος, γιατί δηλώνει αντιστροφή νοημάτων δηλαδή η κύρια πρόταση δηλώνει το δευτερεύον νόημα και η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει το πρωτεύον. Επομένως, δεν αρκεί μόνο η απλή τοποθέτηση των επιρρημάτων και η αλλαγή των χρόνων των ρημάτων. Θα πρέπει η δευτερεύουσα πρόταση **cum in castra revertisset** να μετατραπεί σε κύρια πρόταση δηλώνοντας, όμως, το δευτερεύον νόημα και η κύρια πρόταση **Sed consul adulescentem morte multavit** να μετατραπεί σε δευτερεύουσα πρόταση με τη χρήση του αντίστροφου δηλώνοντας το πρωτεύον νόημα.